

HAIRSPRAY

USA/Iso-Britannia, 2007

Ohjaus: Adam Shankman

Pääosissa: mm. John Travolta, Nikki Blonsky, Christopher Walken, Michelle Pfeiffer, Amanda Bynes, Zac Efron, Elijah Kelley, James Marsden, Queen Latifah

Genre: komedia, draama, musikaali

Levittäjä: FS Film Oy

Ikäraja: 3

Kesto: 120 min.

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu yläkouluille ja lukioon.

Oppimateriaalin teemoja: musikaalin maailmoja, pisteliästä parodiaa ja kutkuttavaa komediaa

VINKKEJÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

Siirrykää ennen elokuvaa 1960-luvun tunnelmiin

Hairspray on mehevä musikaali, joka perustuu John Watersiin vuoden 1988 kulttiklassikkoon ja sen pohjalta tehtyyn Broadway-musikaaliin. Vuonna 2005 *Hairspray* nähtiin Helsingin kaupunginteatterinkin näyttämöllä. Elokuva sijoittuu svengaavalle televisioviihteen valloittamalle 60-luvulle.

1. Tutustukaa ennen elokuvaa 1960-luvun tunnelmaan etsimällä tietoa ajan pukeutumisesta, musiikista ja muusta populaarikulttuurista. Mitä mielikuvia teillä on tuosta vuosikymmenestä? Voitte vaikkapa virittäytyä musikaalin maailmaan aikakauden tyyllisen pukeutuksen, musiikin ja tanssin myötä.

Hairspray Internet Movie Databasesessa:
<http://www.imdb.com/title/tt0427327/>

Elokuvan viralliset kotisivut:

www.hairspraymovie.com

Kuvia kuusikymmentäluvun pukeutumisesta voi katsella esim. Jennifer Rubyn kirjasta *Costume in Context. The 1960s and 1970s*. London: B.T. Batsford Ltd.

1960-luvun visuaaliseen maailmaan voi tutustua myös Marimekon malliston kautta:

www.marimekko.com/FI/sisustus/kankaat/maijajakristiinaisola/1960luku/frontpage.htm

Kuvia 1960-luvun Suomesta:
www.lehtikuva.fi/60-luku.html

Kuusikymmentäluvun kotimaista musiikkia
www2.hs.fi/klik/levyraati/levyraati.asp?luku=1960

Tutustukaa tarkemmin aikakauteen elokuvan katsomisen jälkeen

2. Miten elokuvassa viitataan aikakauteen, mistä viitteistä voi päätellä elokuvan tarinan tapahtumavuoden? Millaisen kuvan elokuva antaa 60-luvun populaari- ja nuorisokulttuurista?

Elokvassa eletään vuotta 1962 muutosten tuulten puhaltaessa. Vaatteiden, kampausten ja muiden tyylliseikkojen ohella 60-luvun ilmapiiri tuodaan esiin asenneilmaston avulla. Esimerkiksi rotuerottelusta kielivät otsikot tuovat ajan ajatukset esille. Toisaalta 60-luvun modernia vapautta parodioidaan kun Edna Turnblad ihailee drinkkibaarissa tupakoivia odottavia äitejä moderniuudesta. Samalla elokuva myös piikitelee 60-luvun alun sinisilmäistä edistysuskkoa. Televisiolla ja musiikilla on elokuvan teinien elämässä tärkeä sija ja myös mustan musiikin murrosta valkoiseen valtavirtaan kuvataan. Pop-musiikin merkitys ja vaikutus muotiin kasvoi valtavasti 60-luvun alusta lähtien. Svengaavan vuosikymmenen tittelin ansainnut 60-luku näkyy elokuvassa nuoruuden optimistina ja värikkäänä energisyytenä.

1960-luvun tapahtumia ja ilmapiiriä:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/1960-luku>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:1962>

Suomi 1960-luvulla:

<http://agricola.utu.fi/hist/kronologia/index.php?alku=1960&loppu=1969>

Vuosikymmenen ilmiöitä, muotia ja muuta mielenkiintoista:

www.kolumbus.fi/webweaver/kuusi.html

MUSIKAALIN MAAILMOJA

1. Mietteitä musikaaleista

a) Mitä mielikuvia musikaalit herättävät? Keksikää jokainen yksi elokuvamusikaalin lajityyppiä mielestänne parhaiten kuvaava lause ja kootkaa niistä musikaalimiellekartta luokan seinälle.

b) Yrittäkää tiivistää vielä enemmän ja kiteyttäkää musikaaligenren ydin yhteen adjektiiviin. Kootkaa nekin yhteen ryhmittelemällä ne yhteensopiviksi kokonaisuusiksi. Katsokaa sitten yhdessä millainen kokonaisuus musikaalista näin muodostuu.

2. Mikä musikaali?

Määritellä musikaali. Voitte ryhmissä etsiä tietoa eri lähteistä ja koota lopuksi ryhmienne määritelmät yhteen, millainen kokonaiskuva syntyy? Voitte käsitellä sekä näyttämö- että elokuvamusikaaleja. *Hairsprayn* näyttämöversion nähneet voivat verrata sitä elokuvaan ja listata yhtäläisyyksiä ja eroja. Listatkaa myös tuntemianne musikaalielokuvia, mikä musikaali on luokassanne tunnetuin?

Näin musikaali määritellään Wikipediassa (<http://fi.wikipedia.org/wiki/Musikaali>)

”Musikaali on näytelmä tai elokuva, jossa teatterinomaiseen toimintaan ja dialogiin on lisätty ajan viihdemusiikin tyyliä toteutettuja laulu- ja tanssinumeroita.

Musikaali juontaa juurensa oopperaan ja operettiin, music hall -esityksiin, minstrel-esityksiin, vaudevillen ja burlesquiin. Musikaalin sisältö on yleensä romanttinen ja komediallinen, mutta moderni musikaali voi käsitellä hyvin erilaisia, vakaviakin aiheita. Musikaali on ennen kaikkea yhdysvaltalainen ilmiö, erityisesti New Yorkin Broadwayllä tuotetaan valtavasti musikaaleja. Iso-Britannia, Italia ja Saksa ovat myös tuottaneet merkittäviä musikaaleja.

Varhaisessa musiikkikomediassa 1890-luvulla oli tapana lisätä ajan tunnettuja sävelmiä kevyeen juoneen. Sen jälkeen musikaaleihin vaikuttivat jazz ja ragtime. Nykyään musikaalit ovat usein läpisävellettyjä, itsenäisiä teoksia, jotka käyttävät aikansa pop-musiikin tyyliä.”

Joitakin esimerkkejä tunnetuista musikaalielokuvista: *Oopperan kummitus* (*The Phantom of the Opera* 2004), *My Fair Lady* (1964), *West Side Story* (1961), *Evita* (1996), *Hair* (1979), *Grease* (1978), *Chicago* (2002), *Laulavat sadeepisarat* (*Singing in the Rain*, 1951), *Moulin Rouge* (2001), *Sound of Music* (1965), *Dreamgirls* (2006).

3. Musikaalin menestysresepti

a) Elokuvmusikaali on ollut yksi Hollywoodin suosituimpia lajityyppejä, joka vetoaa hyvin laajaan yleisöön. Mikä on mielestänne musikaalin tilanne nykyään, mistä luulette menestysmusikaalien suosion johtuvan?

b) Elokuvmusikaalin on katsottu rakentuvan todellisen elämän ja fantasiamaailman vastakohtaisuuksille. Millaisia vastakohtaisuuksia löydätte *Hairspray*sta?

Elokuva rinnastaa backstage-musikaalille tyypillisesti henkilöiden arkielämän parrasvalojen säihkeeseen. *Hairspray*ssa Broadway-näyttämön paikan ottaa television taikamaailma. Päähenkilön myötä myös katsoja pääsee murtautumaan arjen ankeudesta kauneuden, räikeiden värien ja säihkeen eskapistiseen maailmaan. Tämä on musikaaleille yleinen piirre.

Backstage –musikaali = genre jossa kuvataan show´ta show´n sisällä. Esimerkiksi kun Laulavat sadepisarat -elokuva kuvaa elokuvan tekemistä elokuvassa. *Hairspray*ssa toteutettavan show´n paikka on televisiostudio.

4. Musikaalin menneisyys

Ottakaa selvää milloin musikaalin käsitettä on alettu elokuvan kohdalla käyttää.

Vasta vuonna 1930 varsinaisesti käytettiin termiä musikaali itsenäisenä genrenimikkeenä, vaikka yleisesti kaikkien aikojen ensimmäisen elokuvamusikaalin katsotaan nähneen päivänvalon *Jazzlaulajan* (1927) myötä. Musikaali itsenäisenä käsitteenä vakiintui vasta elokuvamusikaalin, musiikin ja romanttisen komedian sulaututtua yhteen, saavutettua siten selkeä oma identiteettinsä. (Altman, Rick 2002: *Elokuva ja genre*. Tampere: Vastapaino.)

Lyhyt katsaus musikaalin lajityyppiin ja historiaan: <http://jurinummelin.blogspot.com/2005/12/lajityyppiej-musikaali.html>

Kirjoja musikaalin maailmoista:
Altman Rick 1987: *American Film Musical*. Bloomington: Indiana University Press.
Feuer, Jane 1993: *The Hollywood Musical* (second edition). London: The Macmillan Press Ltd.
The Guinness Who's Who of Film Musicals & Musical Films. (Toim. Colin Larkin). 1994. Guinness Publishing.

PISTELIÄSTÄ PARODIAA JA KUTKUTTAVAA KOMEDIAA

1. Tietokirjailijan tehtäviä

Luokkanne on tietokirjatiimi, joka on saanut tehtäväkseen komediaan keskittyvän tietosanakirjan kirjoittamisen. Jakakaa luokka ryhmiin, joista jokainen saa yhden huumorin alalajin määriteltäväkseen. Tehkää määritelmästäne ”tietosanakirjamainen”, katsokaa mallia jostakin tietosanakirjasta ja varustakaa tietopakettinne termiä valottavilla esimerkeillä.

1. Parodia
2. Satiiri
3. Ironia
4. Slapstick
5. Camp

Kun olette koonneet komediakäsitteet yhteen, pohtikaa mitä komedian keinoja *Hairspray*ssa on käytetty ja millä tavalla? Luetelkaa esimerkkejä elokuvasta.

Parodia on ivamukaelma, jolla tehdään jokin teos tai ilmiö naurunalaiseksi. Elokuvaparodiassa voidaan esimerkiksi jäljitellä jotain toista elokuvaa tuoden liioitellen ja piikitellen esiin sen koomisia piirteitä. Genreparodioissa tehdään naurunalaiseksi sen keskeisiä piirteitä ja kliseitä.

Satiirikin tuo kohteestaan esiin naurettavia piirteitä, mutta se on usein parodiaa hienovaraisempaa. Satiirilla on useimmiten kriittisiä ja poliittisia päämääriä ja sen koominen puoli voi jäädä enemmän taka-alalle. Siihen saattaakin sisältyä pahuuden ja muiden ihmiskunnan ongelmien paljastaminen ja asioiden muuttamisen aikomus. Satiirin kohde on yleensä jokin reaalimaailman ilmiö, kun taas parodia ottaa käsitteilynsä jonkin tietyn teoksen tai lajityypin. Satiiria on sanottu myös toden puhumisen muodoksi, voitte yhdessä pohtia mitä tämä mahtaa tarkoittaa.

Ironialla tarkoitetaan epäsuoraa ivaa, eräänlaista piiloivaa, joka ei ole suoraan näkyvillä. Sarkasmi taas on ironian alalaji, jonka purevalla (joskus ilkeälläkin) ivalla on aina jokin tietty kohde. Satiiri voi käyttää ironiaa keinonaan.

Slapstick on mykkäkomedioistakin tuttua komiikkaa, joka syntyy törmäilyistä ja liioittelusta. Se on usein hyvin fyysistä, mutta kuten piirrettyjen slapstick-väkivallassa, kivun seuraukset ovat harmittomat. Banaanin kuoreen liukastuminen on slapstickin klassikko ja hyvä esimerkki onnettoman sattumuksen komediallisesta arvosta.

Camp on asenne, joka välttelee hyvää makua ja vastustaa jyrkkiä totuuksia ja totista saarnaamista. Campin estetiikka edustaa tietoista huonoa makua.

Lisää tietoa:

Parodiasta

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Parodia>; Hutcheon, Linda 1985. *The Theory of Parody. The Teachings of twentieth-century art forms*. London: Methuen; Dentith, Simon 2000: *Parody*. London: Routledge.

Satiirista

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Satiiri>; *Satiiri. Johdatus lajin historiaan ja teoriaan*, 2007. (toim. Sari Kivistö). Helsinki: Yliopistopaino.

Ironiasta

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Ironia>; Hutcheon, Linda 1994: *Irony's Edge. The Theory and Politics of Irony*. London: Routledge; Colebrook, Claire 2004: *Irony*. London: Routledge.

Sarkasmista

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Sarkasmi>

Slapstickista

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Slapstick>; <http://en.wikipedia.org/wiki/Slapstick>; Staveacre, Tony 1987: *Slapstick! The Illustrated History of Knockabout Comedy*. North Ryde: Angus&Robertson.

Campista

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Camp>;
[http://en.wikipedia.org/wiki/Camp_\(style\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Camp_(style))

2. Parodiaa pähkäilemään

a) Pohtikaa parodian pulmaa pidemmälle, mikä on parodiaa ja mitä sillä voidaan ilmaista? Mitä muita parodiaelokuvia tunnette? Mistä elementeistä syntyy onnistunut parodia?

b) *Hairspray* on musikaalikomedia jossa on piikikkään parodiankin piirteitä. Mikä *Hairsprayssa* on parodista? Mihin kohteisiin elokuvan parodiset piikit on suunnattu? Onko parodia aina luonteeltaan pisteliästä? Millaista on ”kiltti” parodia?

c) Pohtikaa elokuvaa sekä aikakausiparodiana että lajityyppiparodiana. Miten nämä parodian kohteet ilmenevät elokuvassa?

Lajityyppiparodiana *Hairspray* kääntää monia klassisen Hollywood-musikaalin pääelementtejä pääläelleen: sankaritar on pullukka teinityttö (josta ei edes lopussa kuoriudu hoikkaa vaaleaverikköä), mustien kulttuuri voittaa viihdekilpailun, rakkaudesta huoneessaan huokaillen haaveilevan teinin roolin saakin poika, vanhempien auktoriteettiroolit vesitetään ja sukupuolirooleilla leikitellään. Aikakautta parodioidaan lempeän nostalgisella otteella liioitellen kampuksia, vaatteita, värejä ja miljöitä. Ajan idealistisia ihanteita ja aatteita parodioidaan myös mutta ilman ilkeyttä. Lajityyppiparodiana *Hairsprayn* ilmiselvä kohde on musikaali. Aikakautena 1960-luku saa osakseen lempeää pilkkaa ja parodiaa. Alun *Good morning Baltimore*-laulu virittää parodiseen tunnelmaan musikaalin keveyden luodessa kontrastin arkisiin tapahtumiin. Parodian kohteena on myös teinikulttuuri ja amerikkalaiset nuorisoeelokuvat kauneuskilpailuineen ja nokkimisjärjestyksineen.

d) Mitä lajityyppiparodioita tiedätte? Mitkä genret mielestänne sopivat parhaiten parodian kohteeksi? Luetelkaa näistä genreistä helpoiten parodioitavia piirteitä.

Joitakin esimerkkejä genrejä parodioivista elokuvista: Westernparodia: *Villiä hurjempi länsi (Blazing Saddles)*, 1974; Kauhuparodia: *Scary Movie* (2000); teinielokuvaparodia: *Not Another Teen Movie* (2001); Goottilaisen kauhun parodioita: *Frankenstein jr* (1974), *Dracula - Verevä vainaja (Dracula: Dead and Loving it)*, 1995), Scifiparodioita: *Avaruusboltsit (Spaceballs)*, 1987 ja *Naked Space* (1983), Agenttelokuvaparodia: *Spy hard* (1996)

3. Parodialla piikittelemään!

a) Kaivelkaa parodian piiskanne esiin ja sivaltakaa niillä valitsemaanne legendaleffaa. Kyseessä voi olla elämää suurempi klassikko tai aivan uusi elokuvailmiö. Suunnitelkaa valitsemastanne elokuvasta parodiaversio. Aloittakaa miettimällä mikä elokuvassa on olennaista ja keskeistä. Mitkä elementit siinä toistuvat ja millaista sen kerronta on. Voitte myös valita elokuvasta parodioitavaksi mielestänne keskeisimmät kohtaukset. Ehkäpä löydätte tahattoman koomisia elementtejä, muistakaa liioittelu parodian perustana!

4. Komedian keinoja

a) Kautta komediahistorian mies mekossa on onnistunut naurattamaan yleisöä. Yksi *Hairspraynkin* hauskuuttajista on John Travolta Tracyn äitinä Edna Turnbladina, jota on musikaalin muissakin versioissa esittänyt aina mies. Travoltasta tuli tomera täti neljän tunnin muutosprosessin jälkeen. Miksi luulette miehen mekossa aina vaan jaksavan naurattaa? Mistä elementeistä Edna Turnbladin koomisuus syntyy? Pohtikaa Travoltan roolisuoritusta myös parodian näkökulmasta.

Listatkaa luokassa muita drag-teemasta ammentavia komedioita, katsokaa loppuksi kuinka monta mieheksi pukeutuvaa naista kuvaavaa elokuvaa joukkoon on eksynyt.

Naisia esittäviä miehiä on ollut jo antiikin näyttämöillä, jonne vain miehillä oli pääsy. Myös Elisabethin ajan Englannissa miehet näyttelivät kaikki roolit. Myös komedian aineksena sekaannuksia aiheuttava ristiinpukeutuminen on viehättänyt ainakin jo Shakespearen aikoina. Elokuvakomediaankin aihe on tarjonnut aineksia alusta saakka.

Kuuluisia drag-elokuvia ovat esimerkiksi *Mrs Doubtfire – isä sisäkkönä* (1993), *Tootsie – lyömätön lyyli* (1982), *Piukat paikat (Some Like it Hot, 1959)* ja *Rakastunut Shakespeare (Shakespeare in Love, 1998)*. Suomalaisessa elokuvassa ristiinpukeutumisella on leikitelty muun muassa elokuvissa *Aatamin puvussa ja vähän Eevankin* (1940) sekä *Rykmentin murheenkryyni* (1938), jossa Ansa Ikonen pukeutuu kapteenin univormuun.

mts. McCabe Bob 2005: *The Rough Guide to Comedy Movies*. New York: Rough Guides.

b) ”Erilaisten ihmisten aika tulee” kuuluu elokuvan optimismiin tiivistävä repliikki. Hairspray onkin kaiken karamellivärikuorutuksen alla myös vakavalla asialla. Suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen ovat kantavia teemoja ja elokuva uskoo moniarvoisen tulevaisuuteen. Millä tavalla teemat tulevat elokuvassa esiin? Voiko komediassa ja varsinkin parodiassa käsitellä vakavia aiheita? Onko olemassa teemoja joita ei mielestänne voi parodioida? Keskustelkaa luokassa, vertailkaa ja perustelkaa mielipiteitänne.

c) Elokuvassa on useita cameoita, mikä on cameo ja löydätekö niitä elokuvasta?

Cameo-rooli on tunnetun henkilön, elokuvan ohjaajan, poliitikon, laulajan tms. lyhyt piipahdus valkokankaalla. Cameo-esiintymisiä voi tosin olla elokuvan lisäksi myös esimerkiksi televisiossa. Aikaisemmin cameolla on tarkoitettu ainoastaan julkkiksen lyhyttä esiintymistä omana itsenään, nykyään cameona pidetään myös roolihenkilönä tapahtuvaa lyhyttä esiintymistä elokuvassa. Yleensä cameo-rooliin ei kuulu vuorosanoja. Tavaramerkin cameo-esiintymisistä omista elokuvissaan teki ohjaajalegenda Alfred Hitchcock.

Alkuperäisen *Hairsprayn* Tracyna nähty Ricki Lake vilahtaa pienessä roolissa kykyjenetsijänä ja ohjaaja John Waters viuhahtaa itsensä paljastajana. Nämä cameo-roolit viittaavat elokuvan alkuperäisversioon ja viestittävät katsojalle uusintaversioon tekijöiden olevan alkuperäisteoksen kanssa samalla asialla. John Waters on räävittömästä camp-otteestaan tunnettu elokuvaohjaaja, jonka läsnäolo vahvistaa myös ison rahan Hollywood-musikaalin parodiapiirteitä. Cameot voivat siis toimia myös parodian välineinä.

Oppimateriaalin on laatinut
FM Marjo Kovanen.

Oppimateriaalin on tuottanut Anna-Liisa
Puura-Castrén Koulukinosta.